

Vzdělávací oblast Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova), Člověk a svět práce a tělesná výchova v edukaci žáků s mentálním postižením.

ZŠ – RVP ZV

A/ [Vzdělávací oblast Umění a kultura \(Hudební výchova, Výtvarná výchova\)](#)

Charakteristika vzdělávání žáků s LMP - Hudební výchova

- nutné respektovat individualitu každého žáka. **Každý člověk má předpoklady se hudebně rozvíjet**, proto je velmi důležité, aby se všem žákům v průběhu **vzdělávání dostávalo takových podnětů**, které budou rozvíjet jejich individuální hudební schopnosti a dovednosti.
- význam hudební výchovy spočívá zejména v tom, že působí na **citovou sféru osobnosti žáka a podporuje jeho rozvoj v sociální a kulturní oblasti**.

Při hledání vhodných hudebních činností je důležité, aby každý žák mohl co v nejvyšší možné míře uplatnit svůj **individuální hlasový potenciál** i své **individuální instrumentální dovednosti**.

Zde je třeba reagovat na určité zvláštnosti, se kterými je třeba **u žáků s LMP** při výuce hudební výchovy počítat.

Je zapotřebí **zohledňovat případné obtíže** způsobené *např. poruchami kognitivních procesů, poruchami koncentrace pozornosti, citovou vzrušivostí a labilitou nálad, impulzivností a hyperaktivitou a omezenými řečovými schopnostmi*. Obtíže se také vyskytují v **rozvoji fonemického sluchu**, tj. v nedostatečném rozlišování jednotlivých slyšených hlásek – žák hlásky slyší, ale nerozlišuje je, nebo je rozlišuje nedostatečně. Dále se mohou vyskytovat obtíže **při artikulaci, schopnosti porozumění mluvenému slovu a malá slovní zásoba**. To vše má pak dopady nejen na zapojení žáka do hudebních činností, ale i na jeho rozhodování a hodnocení výstupů vlastních i druhých.

Také je třeba počítat s tím, že žák s LMP je schopen udržet ***záměrnou pozornost mnohem kratší dobu***, jeho pozornost je často bezděčná a zaměřuje se zejména na silné zvukové podněty.

S poruchami kognitivních procesů souvisí i obtížné ***užívání pojmů***, což může ztěžovat výběr i průběh jednotlivých hudebních činností a následnou ***reflexi vlastního hudebního „výkonu“***.

Pro výuku hudební výchovy je důležitá:

- vytváření situací pro spontánní zapojení všech žáků do hudebních činností. Při hudební výchově je vhodné pracovat s aktuálním naladěním jednotlivců i náladou celé skupiny.

- důležité jsou podněty k uplatnění vlastních zkušeností a dovedností, fantazie a představivosti i podněty k hledání a objevování nových vokálních, instrumentálních i hudebně pohybových vyjádření.

- propracovaná příprava na výuku by měla také zahrnovat ***několik možných variant průběhu vyučovací hodiny i její obsahovou modifikaci***. Někdy je totiž předem těžké odhadnout, co žáky zaujme a kam je připravený cíl a obsah vyučovací hodiny „zavede“. Samozřejmostí by měla být ***vlastní hudební produkce žáků vokální i instrumentální – například hra na Orffovy nástroje, hra na tělo apod.***

Vhodné je zařazovat do vyučovacích hodin ***různé činnosti*** z dramatické výchovy, taneční a pohybové výchovy, ale i relaxační a paměťová cvičení, cvičení na „trénování“ výslovnosti jednotlivých slov i slovních spojení. Nedílnou součástí výuky by měly být i ***návštěvy koncertů***.

Komentáře k práci učitele se vzdělávacím obsahem:

- výstupy pro hudební výchovu jsou komplexní, propojují se v nich činnosti vokální, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové. Podtrhují činnostní princip předmětu – ***znalosti jsou získávány především z praktických činností***, které následně tyto znalosti upevňují.
- pojetí vzdělávacího obsahu hudební výchovy je „otevřené“ různým přístupům a metodám – to se týká rovněž výběru písňového repertoáru, poslechových skladeb, úprav pro instrumentální činnosti apod. ***Očekávané výstupy umožňují v maximální možné míře zohlednit individuální dispozice žáků s LMP.***

Zdroj: (<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=11058>)

Charakteristika vzdělávání žáků s LMP – Výtvarná výchova

Ve výuce výtvarné výchovy je zcela nezbytné vycházet při zadávání tvůrčích činností z individuálních schopností, dovedností, znalostí, potřeb a zájmů žáka. Umění a výtvarná tvorba je prostorem pro inkluzivní hodnoty.

Při hledání vhodných námětů pro rozmanité tvůrčí činnosti a výběr prostředků pro jejich realizaci je zapotřebí zohledňovat případné **obtíže**:

- **s vizuomotorikou**, poruchami kognitivních procesů, poruchami koncentrace pozornosti,
- citovou vzrušivostí a **labilitou nálad**, impulzivností a hyperaktivitou.

Variabilita tvůrčích činností a přizpůsobení konkrétního zadání osobnosti každého žáka je stěžejním předpokladem pro to, aby žák mohl (vizualizovat - obrazně vyjádření) **výtvarně vyjadřovat různorodé smyslové podněty**:

- zejména pro tyto žáky jsou důležité podněty (inspirativní impulsy) nejen zrakové, ale i haptické, zvukové, čichové i chuťové,
- své představy, pocity, zkušenosti a svůj fantazijní svět (náměty, témata kreseb, maleb, objektové tvorby),
- své práce sdílet s ostatními (prezentovat je, vystavovat je, povídat si o nich).

U žáků s LMP bývá proces **získávání a upevňování dovedností pomalejší**, než u jiných žáků a také může probíhat s různými odchylkami. Jedná se například o pomalejší a snížený rozsah zrakového vnímání.

- např. tím, že obtížně vydělují obrysy tvarů od pozadí;
- dále se může jednat o snížené vnímání času a prostoru, včetně hloubky prostoru. **Neznamená to však, že je to pro tvůrčí práci omezující;**

S prezentací úzce souvisí schopnosti sebehodnocení, které může mít značně kolísavou úroveň – od výrazně sebedoceňujících postojů až k přeceňování se.

Komentáře k organizaci výuky žáků s LMP

- Důležité je navodit u žáka kladný postoj vůči tvůrčím činnostem. Pokud si žák uvědomí, že může využít nějakou svoji zkušenost či již získanou dovednost, daleko lépe se do tvůrčího procesu zapojí.
- Vhodné tedy je, aby učitel na začátku vyučovací hodiny připomněl, co vše již žáci z výtvarné výchovy umí, případně jim pomohl vybavit si to, co dělali minulou hodinu apod.

- Rozhodně by měl být poskytnut prostor proto, aby se žáci ke svým výtvarným vyjádřením vraceli, měli možnost vidět umělecká díla a za pomoci učitele si o nich povídat.

Důležité je i využívání mezipředmětových vztahů při volbě námětů a jim odpovídajícím výběru vhodné motivace – zde je možné využít např. předčítání textů, recitaci, ukázky dramatizace literární předlohy, ale i navázání na poznatky z pohybu ve veřejném prostoru (co vše mohou vidět v okolí místa, kde bydlím, kde se cítím dobře apod.), či v přírodním prostředí a všímání si i jejich estetické dimenze apod.

Co dále:

- Zajistit průběžnou **individualizovanou podporu a zpětnou vazbu** k tomu, jak je možné přistupovat k námětu a přemýšlet o zadání – zejména pak k jaké **osobní zkušenosti se námět či zadání vztahuje**;
- Je třeba podpořit žáky s výběrem postupů a volbou prostředků i třeba s jejich jednoduchou přípravou (např. při malbě pomoci s vymačkáním barev z tuby, upozorněním na to, že je již třeba vyprat štětec apod.).
- Získání a upevnění jednoduchých **pracovních (řemeslných) postupů** a návyků, které jsou spojené s užitím prostředků **a technologií**, jsou pro další tvůrčí práci velmi podstatné a je třeba tyto dovednosti nepodceňovat a jejich rozvoji věnovat čas. To naprosto neznamená, že je nutné využívat pouze zaběhlé a někdy až stereotypně užívané materiály a prostředky, zdůraznit ICT technologií – například fotografie, animace apod.
- Žák by měl mít možnost pracovat v poloze, která mu vyhovuje – jiné nároky a potřeby může mít při kresbě a při malbě a jiné při objektovém či prostorovém vyjadřování.
- Nemělo by se v žádném případě zapomínat zejména na zařazování **edukativních programů muzeí a galerií** – rozhodně je možné navázat s nimi dlouhodobou spolupráci a vzájemně se domlouvat o obsahu programu. Nezapomínat na besedy, návštěvy výstav prací například základních uměleckých škol, které jsou v dostupné vzdálenosti, ale také návštěvy ateliérů, dílen, setkání se zajímavými osobnostmi (*viz projekt Kreativní partnerství*).

Komentáře k práci učitele se vzdělávacím obsahem

- Výstupy pro výtvarnou výchovu jsou komplexní. To znamená, že se v nich vždy **propojuje rovina vnímání, tvorby a interpretace**.
- Přestože rozvoj motorických dovedností a vytvoření konkrétního hmotného díla je rozhodně důležité a často jeho další užití (např. jako

dárek) sehrává i **důležitou socializační roli**, nemělo by jít ve výtvarné výchově o tvorbu dekorativních předmětů, ale o **získání schopnosti vyjadřovat se a komunikovat výtvarnými/vizuálními prostředky**.

- Výtvarná výchova **plní cíle kognitivní, afektivní a psychomotorické** a dosahuje je prostřednictvím vzdělávacího obsahu a tvůrčích činností.

Poznámka:

Zdroje: NPI (2021) [<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=11059>]; RVP ZV(2021)

B/ Člověk a svět práce

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Člověk a svět práce** je rozdělen na 1. stupni na čtyři tematické okruhy:

- *Práce s drobným materiálem,*
- *Konstrukční činnosti,*
- *Pěstitelské práce,*
- *Příprava pokrmů, (jsou pro školu povinné).*

Na 2. stupni je rozdělen na osm tematických okruhů

- *Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Pěstitelské práce a chovatelství, Provoz a údržba domácnosti, Příprava pokrmů, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií, Svět práce.*

Tematické okruhy na 2. stupni tvoří nabídku, z níž tematický okruh *Svět práce* je povinný, a z ostatních školy vybírají podle svých podmínek a pedagogických záměrů minimálně jeden další okruh. Vybrané tematické okruhy je nutné realizovat v plném rozsahu.

Svět práce je povinný pro všechny žáky v plném rozsahu a vzhledem **k jeho zaměření na výběr budoucího povolání** je vhodné jej řadit do nejvyšších ročníků 2. stupně.

Vzdělávací obsah je realizován **na 1. i 2. stupni vzdělávání a je určen všem žákům** (tedy chlapcům i dívkám bez rozdílu). Žáci se učí pracovat s různými materiály a osvojují si základní pracovní dovednosti a návyky.

Učí se:

Učí se **plánovat, organizovat a hodnotit** pracovní činnost samostatně i v týmu. Ve všech tematických okruzích jsou žáci soustavně **vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci**. V závislosti na věku žáků se postupně buduje systém, který žákům poskytuje důležité informace ze sféry výkonu práce a pomáhá jim při odpovědném rozhodování o dalším profesním zaměření. Proto je vhodné zařazovat do vzdělávání žáků co největší počet tematických okruhů.

C/ Výchova ke zdraví – Tělesná výchova

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků tím, že vede žáky k:

- poznávání zdraví jako důležité hodnoty v kontextu dalších životních hodnot;
- pochopení zdraví jako vyváženého stavu tělesné, duševní i sociální pohody a k vnímání radostných prožitků z činností podpořených pohybem, příjemným prostředím a atmosférou příznivých vztahů;
- poznávání člověka jako jedince závislého v jednotlivých etapách života na způsobu vlastního jednání a rozhodování, na úrovni mezilidských vztahů i na kvalitě prostředí;
- získávání základní orientace v názorech na to, co je zdravé a co může zdraví prospět, i na to, co zdraví ohrožuje a poškozuje;
- využívání osvojených preventivních postupů pro ovlivňování zdraví v denním režimu, k upevňování způsobů rozhodování a jednání v souladu s aktivní podporou zdraví v každé životní situaci i k poznávání a využívání míst souvisejících s preventivní ochranou zdraví;
- propojování činností a jednání souvisejících se zdravím a zdravými mezilidskými vztahy se základními etickými a morálními postoji, s volným úsilím atd.;
- chápání zdatnosti, dobrého fyzického vzhledu i duševní pohody jako významného předpokladu výběru profesní dráhy, partnerů, společenských činností atd.;
- ochraně zdraví a životů při každodenních rizikových situacích i mimořádných událostech a k využívání osvojených postupů spojených s řešením jednotlivých mimořádných událostí;
- aktivnímu zapojování do činností podporujících zdraví a do propagace zdravotně prospěšných činností ve škole i v obci;

Vzdělávací obor **Tělesná výchova** jako součást komplexnějšího vzdělávání žáků v problematice zdraví směřuje na jedné straně k poznání vlastních pohybových možností a zájmů, na druhé straně k poznávání účinků konkrétních pohybových činností na tělesnou zdatnost, duševní a sociální pohodu.

Charakteristika vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením

Výchova ke zdraví (VkZ) poskytuje žákům s LMP informace o ochraně jejich zdraví i zdraví jiných lidí. Vede je k poznání a rozlišování toho, co je zdravé (podporuje zdraví) a co není zdravé (ohrožuje zdraví). Směřuje ke zdravému způsobu života, upevňuje hygienické, stravovací, pohybové a pracovní návyky.

Co rozvíjí?

Zároveň rozvíjí sociální dovednosti žáků s LMP, včetně dovednosti odmítat škodlivé látky, chovat se vhodně v dopravě, adekvátně reagovat na situace úrazu i na mimořádné situace. Cílem VO VkZ je osvojit si a dodržovat zásady zdravého způsobu života a získat schopnost rozhodovat se v různých životních situacích **ve prospěch zdraví a jeho podpory**.

Dosažení tohoto cíle je možné realizovat v případě žáků s LMP několika způsoby:

- rozvojem vědomostí a dovedností v rámci VO VkZ (osvojení vybraného učiva);
- vytvářením režimu dne a školní práce, které vedou k praktickému poznání a uplatnění zásad zdravého životního stylu;
- vytvářením postojů a názorů motivujících k dodržování zdravého životního stylu;
- rozvojem sociálních dovedností v souvislosti s učivem VO VkZ.

Při výuce ve VO VkZ je důležité zohledňovat u žáků s LMP jejich *snížené kognitivní schopnosti*, které vedou často k nedostatečnému porozumění učivu. Žáci s LMP mohou obtížně chápat abstraktní pojmy (např. morálka, duševní hygiena, sociální dovednosti). Osvědčeným způsobem výuky je předkládání učiva pomocí příkladů z praktického života.

V případě učiva, které se týká zdravého způsobu života a rizik ohrožujících zdraví není navázání na konkrétní zkušenosti žáka problémem. Při využívání příkladu z rodinného života žáka s LMP je třeba postupovat velmi citlivě, protože žák s LMP bývá na své rodinné prostředí silně vázán a snadno podléhá afektu.

Nedostatečné **smyslové vnímání** žáků s LMP může vést **k odlišnému prostorovému vnímání** a vyžaduje toleranci ze strany pedagoga v tom, že žáci nevnímají vcelku všechny jednotlivé detaily prostoru.

Je doporučeno mít toto na zřeteli, např. při **práci s názornými pomůckami**. Pozornost žáka s LMP může být během vyučovací hodiny snížena (i

opakovaně). Žák může mít problém s **paralelním vykonáváním více činností zároveň**. Je vhodné realizovat výuku žáka s LMP tak, aby se mohl soustředit na jednu činnost a poskytnout mu v případě souběhu více činností podporu. Zadáání úkolu je vhodné pro žáka s LMP **diferencovat**.

Také nižší schopnost žáků s LMP **ovládat své emoce** je vhodné zohledňovat při výchovně vzdělávací práci učitele a pracovat s touto skutečností při osobnostním a sociálním rozvoji žáka. Potřeba podpory při výuce souvisí i se **sníženou mírou samostatnosti**, která může být v případě žáků s LMP evidentní. Na druhou stranu je pro žáky s LMP typické trvání na svém. Tyto charakteristiky je vhodné zvažovat při diskusních, názorových a postojových aktivitách. Schopnost vyjádřit svůj názor nebo postoj je u žáků s LMP vysoce individuální.

Komentáře k práci učitele se vzdělávacím obsahem

- Osobnostní a sociální rozvoj, vztahy mezi lidmi

Rozvíjení dané problematiky směřuje k poznávání sebe sama i jiných lidí, k respektování názorů druhých, rozvíjení vhodných kontaktů a vztahů ve škole i v rodině aj. Rozvíjení a posilování osobnostních vlastností a vzájemných vztahů musí vycházet z příjemné a vstřícné atmosféry ve škole a ve výuce. U žáků s LMP by měly být situace a příklady orientovány spíše na přítomnost, na prožívání příznivých situací, na prožívání úspěchů. Pokud se jedná o budoucnost, je třeba se reálně (na základě současných zkušeností) se žáky s LMP zamýšlet nad tím, co je motivuje, s čím se dokáží identifikovat atd.

- Zdravý způsob života a péče o zdraví

Toto téma je pro žáky s LMP zřejmě nejbližší. Vychází z každodenních situací, týká se zdravé výživy, pitného režimu, kvality osvětlení a ovzduší, tělesné a duševní hygieny, pohybového režimu, ochrany před přenosnými a nepřenosiými chorobami. Pro učitele to znamená důsledně navozovat, kontrolovat a hodnotit režimové situace prolínající životem školy a podporující zdraví. Na těchto každodenních situacích ukazovat praktické výhody a rizika péče o zdraví.

- Změny v životě člověka, sexuální dospívání a reprodukční zdraví

Pro žáky s LMP jde o téma přirozené (dosavadní vývoj a prožívání změn), na druhé straně je poměrně obtížné představit si budoucí vztahy, plánování rodinného života, ochranu reprodukčního zdraví atd. Výuka by měla směřovat k názornosti prostřednictvím např. jednoduchých scének, filmových a obrazových ukázek atd.

- Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence

Podstatné je učit žáky s LMP dovednostem ochrany zdraví na jednotlivých konkrétních situacích, vést je k osvojení pevných postojů a hodnot, volit a fixovat správné (modelové) způsoby jednání a řešení situací. V řadě případů je možné využívat činnosti související s chodem školy (vycházky, výlety, kurzy atd.), nebo záměrně vytvářet modelové situace, v nichž žáci ztvárňují různé role a diskutují o nich.

- Hodnota a podpora zdraví

Žáci s LMP by měli vnímat, že vše, co se o zdraví a jeho ochraně dozvídali, co si osvojili, směřuje k **poznání hodnoty zdraví**, jako jednoho z nejdůležitějších předpokladů spokojeného života. Pro žáky s LMP je toto hodnotové „vyústění“ VO VkJ náročné a obtížně uchopitelné. Vhodné je vycházet z opakovaných praktických situací, které jasně dokládají **vhodnost péče o zdraví** (pravidelná hygiena, vhodná strava a pitný režim, ošetření poranění atd.) a na jejichž základu lze zobecňovat užitečnost péče o zdraví.

Metody práce s žákem s LMP

Při výuce VO VkJ je při zapojení žáka s LMP vhodné volit metody práce, které posilují spolupráci mezi žáky. V praxi se osvědčuje kooperativní učení, tj. učení ve skupině (doporučený počet do šesti žáků), které směřuje ke konkrétnímu cíli. Důležité je jasné zadání úkolu, které je pochopitelné pro všechny žáky. Jako druh kooperativního učení lze označit i metodu vzájemné podpory vrstevníků. Vybraný spolužák pomáhá žákovi s LMP při řešení úkolu. Situace se tak přibližuje působení asistenta pedagoga.

Komentáře k využití učebních pomůcek

Při vzdělávání žáků s LMP ve VO VkJ se osvědčuje časté **používání učebních pomůcek**. Využitelné jsou sady obrázků (např. režim dne), konkrétní předměty z praktického života (např. obaly potravin nebo hygienických potřeb), knihy a encyklopedie, připravené strukturované texty (např. zásady BOZP, propagační materiály se zdravotnickou tematikou), výukové programy na PC atd. Pomůcky pomáhají žákům s LMP vytvářet názorné představy, motivují je, šetří čas učitele, umožňují samostatnou práci žáka, dovolují opakovaným využitím pomůcek realizovat cyklickou výuku.

Komentáře k metodám práce s žákem s LMP

Při výuce VO VkJ je při zapojení žáka s LMP vhodné volit metody práce, které posilují spolupráci mezi žáky. V praxi se osvědčuje kooperativní učení, tj. učení ve skupině (doporučený počet do šesti žáků), které směřuje ke konkrétnímu

cíli. Důležité je jasné zadání úkolu, které je pochopitelné pro všechny žáky. Jako druh kooperativního učení lze označit i metodu vzájemné podpory vrstevníků. Vybraný spolužák pomáhá žákovi s LMP při řešení úkolu. Situace se tak přibližuje působení asistenta pedagoga.

ZŠ speciální – RVP ZŠS

Základní vzdělávání, kterým se dosahuje stupně *základy vzdělání*, se realizuje oborem vzdělání *základní škola speciální*. V souladu se školským zákonem je pro realizaci základního vzdělávání v základní škole speciální vydán Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální (dále jen RVP ZŠS).

Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální. Pro jejich přípravu na vzdělávání lze zřídit přípravný stupeň základní školy speciální. Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením se může realizovat jiným způsobem plnění školní docházky.

Vzdělávání v základní škole speciální je přizpůsobeno **žákům se sníženou úrovní rozumových schopností, s psychickými zvláštnostmi**, zejména s *nedostatečnou úrovní koncentrace pozornosti a nízkou úrovní rozvoje volných vlastností*. Vzhledem k těmto nedostatkům žáci nemohou zvládat požadavky základního vzdělání, ale jsou schopni osvojit si **základy vzdělání**.

Vzdělávací činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení *rozumových schopností a osvojování přiměřených poznatků, na vypěstování návyků sebeobsluhy, vytváření dovedností používat předměty denní potřeby a vykonávat jednoduché pracovní činnosti*. Rozvíjení duševních i tělesných schopností žáků je založené na důsledném respektování jejich individuálních zvláštností.

Na charakteristiku navazuje **Cílové zaměření vzdělávací oblasti**. Tato část vymezuje, k čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího procesu veden, aby postupně dosahoval úrovně klíčových kompetencí podle svých schopností.

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů se vzájemně překrývá. Je upraven tak, aby odpovídal mentální úrovni žáků. Tvoří očekávané výstupy a učivo na 1. a 2. stupni základního vzdělávání. První stupeň je členěn na 1. období (1. – 3. ročník) a 2. období (4. – 6. ročník).

Očekávané výstupy mají činnostní povahu, jsou prakticky zaměřené a využitelné v běžném životě. Na rozdíl od RVP ZV-LMP jsou **formulovány aproximativně (přibližně)**, neboť často není možné předem předvídat, co bude žák s těžším stupněm mentálního postižení schopen v určitém věku zvládnout tak, aby byl daný výstup ověřitelný. Každý žák dosahuje očekávaných výstupů v míře odpovídající jeho individuálním možnostem a schopnostem. **Očekávané výstupy vyjadřují záměr pedagogického působení**.

DÍL I. – VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE STŘEDNĚ TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

A/Vzdělávací oblast Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Vzdělávací oblast **Umění a kultura** provází žáky po celou dobu povinné školní docházky. Přispívá ke kultivaci osobnosti žáků tím, že dává prostor pro **uplatnění jejich tvořivých schopností a zprostředkovává jim zážitky prostřednictvím vlastní tvorby a recepce**. Naplňuje přirozenou potřebu projevit se. Ve výuce je možné přiblížit žákům hudební i výtvarné umění a působit tak na jejich estetické vnímání.

Vzdělávací oblast má **významný rehabilitační a relaxační charakter**. Pomáhá k odreagování, ke koncentraci pozornosti, k překonávání únavy. Na žáky **působí harmonizující prostředí**, ve kterém se snižuje jejich vnitřní napětí, psychická nevyváženost a nesoustředěnost, často i agresivita. Žáci s mentálním postižením **mají předpoklady k osvojení hudebních a výtvarných dovedností** a mohou v této oblasti dosahovat velice dobrých výsledků.

Vzdělávací obor **Hudební výchova** vytváří u žáků kladný vztah k hudbě, rozvíjí jejich hudebnost, podporuje *schopnosti hudbu emocionálně prožít*. Hudební činnosti podporují u žáků rozvoj hudebních schopností a *individuálních hudebních a pohybových dovedností*. *Rytmická cvičení* pozitivně ovlivňují i rozvoj řeči žáků.

Ve vzdělávacím oboru **Výtvarná výchova** dochází k poznávání prostředků výtvarného jazyka a k všestrannému prohlubování senzibility žáka. Prostřednictvím tvůrčích činností zaměřených na vnímání, tvorbu a interpretaci se rozvíjí smyslové vnímání, estetické cítění, tvořivost, schopnost vyjadřovat emoce, představy, pocity a zkušenosti. Výtvarná výchova pomáhá uplatňovat neverbální komunikaci a zlepšovat jemnou motoriku.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl:

- *zpívat jednoduché melodie či písně přiměřené jeho hlasovému rozsahu a individuálním schopnostem;*
- *užívat při hudebních aktivitách různé hudební nástroje přiměřeně svým schopnostem a dovednostem;*
- *vnímat, rozlišovat a napodobovat různé nehudební i hudební zvuky;*
- *soustředit se na poslech jednoduché krátké známé písně či skladby;*
- *naučit se správně hospodařit s dechem a snažit se srozumitelně vyslovovat;*
- *reagovat pohybem na hudbu ;*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl:

- *zpívat písně přiměřené jeho hlasovému rozsahu a individuálním schopnostem;*
- *rozlišit hudební a nehudební zvuk, mluvený a zpívaný hlas, rozeznat tóny: krátké – dlouhé, vyšší – nižší ;*
- *správně, hospodárně a pravidelně dýchat a snažit se o co nejlepší vyslovování při zpěvu i při rytmicizaci říkadel ;*
- *soustředit se na poslech jednoduchých skladeb;*
- *poznat vybrané rytmicke hudební nástroje a užívat je při hudebních aktivitách;*
- *propojit vlastní pohyb s hudbou, zvládnout jednoduché taneční hry;*

Učivo:

VOKÁLNÍ A INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- pochopení a interpretace rytmu podle koordinace motorické, zrakové a sluchové
- zpěv lidových a umělých písní přiměřeného rozsahu
- rytmus a pohyb, hra na tělo
- hra na jednoduché nástroje; nástroje Orffova instrumentáře

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- výška, síla, délka tónu
- rozpoznávání tempa a rytmu
- zpěvní hlasy
- zvuk hudebních nástrojů
- melodie a skladby určené dětem

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- pochod podle hudebního doprovodu
- pohybové hry s říkadly a dětskými popěvkami
- pohybový projev podle hudby – improvizace
- hudebně relaxační techniky

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl:

- *využívat pěvecké návyky, podle individuálních schopností a dovedností zvládat správné dýchání a výslovnost při zpěvu i mluveném projevu;*
- *interpretovat vybrané a vzhledem k individuální úrovni zvládnutelné lidové a umělé písně ;*
- *doprovázet podle svých schopností a dovedností písně na rytmické hudební nástroje ;*
- *soustředit se na poslech skladeb různých hudebních žánrů;*
- *zvládnout základní kroky jednoduchého tance;*

Učivo:

VOKÁLNÍ ČINNOSTI A INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- upevňování správných pěveckých návyků; zřetelná výslovnost, správné dýchání
- lidové i umělé písně
- rytmická cvičení a rytmizace říkadel
- seznámení s hudebními pojmy, nota, notová osnova, hudební klíč
- hudební doprovody; hra na tělo, **nástroje Orffova instrumentáře**

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- rozpoznávání zvuků vybraných hudebních nástrojů
- poslech písní a skladeb různých hudebních žánrů a vybraných ukázek našich i zahraničních skladatelů a interpretů
- seznámení s významnými hudebními skladateli

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- improvizovaný pohyb podle hudby
- hudebně pohybové hry
- základní taneční kroky jednoduchých tanců
- relaxační techniky, muzikoterapie

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru VV

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl:

- ***zvládnout nejzákladnější dovednosti pro vlastní tvorbu***
- ***rozpoznávat, pojmenovat a porovnat s dopomocí učitele barvy, tvary, objekty na příkladech z běžného života a ve výsledcích vlastní tvorby i tvorby ostatních***
- ***uplatňovat vlastní zkušenosti, prožitky a fantazii při tvůrčích činnostech***

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl:

- ***uplatňovat základní dovednosti pro vlastní tvorbu***
- ***rozlišovat, porovnávat, třídit a pojmenovat linie, barvy, tvary, objekty, a uplatnit je podle svých schopností při vlastní tvorbě***
- ***při tvorbě vycházet ze svých zrakových, hmatových i sluchových vjemů, vlastních prožitků, zkušeností a fantazie***
- ***vyjádřit pocit z vnímání vlastní tvůrčí činnosti (mimoslovně, graficky)***

Učivo:

- rozvíjení grafomotoriky;
- prostředky a postupy pro vyjádření emocí, pocitů, nálad a fantazijních představ (pohyb těla v prostoru, manipulace s objekty, malba a kresba, tradiční a netradiční prostředky a jejich kombinace);
- vnímání a hodnocení výsledků tvůrčích činností vlastních i ostatních i výsledků běžné a umělecké produkce (malba, kresba, ilustrace hračky, objekty, comics);
- prezentace výsledků vlastních tvůrčích činností ve třídě i ve škole (pracovní prezentace za pomoci učitele pro spolužáky, prezentace školy v rámci výstav či dalších akcí školy);
- netradiční výtvarné techniky;

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl:

- ***uplatňovat základní dovednosti při realizaci a prezentaci vlastní tvorby;***
- ***uplatňovat linie, barvy, tvary a objekty v ploše i prostoru podle vlastního tvůrčího záměru, využívat jejich vlastnosti a vztahy;***
- ***při vlastní tvorbě vycházet ze svých zkušeností a představ;***
- ***hledat a zvolit pro jejich vyjádření nejvhodnější prostředky a postupy s***

dopomocí učitele;

Učivo:

- prostředky a postupy pro vyjádření vjemů, emocí, pocitů, nálad, prožitků, představ a zkušeností (umístění těla a objektů v prostoru, kresba, malba, grafika, tradiční a netradiční prostředky a jejich kombinace v ploše i prostoru);
- třídění a hodnocení výsledků tvůrčích činností vlastních i ostatních, běžné a umělecké produkce (malba, kresba, objekty, fotografie, animovaný film);
- výběr a třídění výsledků vlastních tvůrčích činností pro prezentaci (podle vlastní potřeby, před spolužáky, rodiči, pro prezentaci školy), vnímání, porovnávání vlastních výsledků s výsledky ostatních;

B/ Člověk a svět práce

Vzdělávací oblast **Člověk a svět práce** je jednou ze stěžejních vzdělávacích oblastí ve vzdělávání žáků s mentálním postižením. Zahrnuje široké spektrum pracovních činností, které vedou žáky k získání souboru vědomostí, základních pracovních dovedností a návyků v různých oblastech lidské činnosti. Cíleně se zaměřuje a **systematicky ovlivňuje rozvíjení motorických schopností, manuálních dovedností a návyků žáků** a tím přispívá k jejich co nejsamostatnějšímu zapojení do každodenního života a umožňuje jim přípravu na vykonávání jednoduchých pracovních činností.

Žáci se učí pracovat samostatně i v týmu a vážit si práce své i druhých. **Seznamují se s různými materiály, s funkcí a užíváním vhodných pomůcek a náradí.** Vzdělávací oblast je realizována v průběhu celého základního vzdělávání od prvního do desátého ročníku.

V **9. a 10. ročníku** lze podle schopností žáků zařadit **předprofesní přípravu**. Její zaměření záleží na místních podmínkách a možnostech školy.

Obsah vzdělávací oblasti je rozdělen na tematické okruhy:

- *Sebeobsluha*
- *Práce s drobným materiálem*
- *Práce montážní a demontážní*
- *Pěstitelské práce*
- *Práce v domácnosti*
- *Práce s technickými materiály* (zařazeny pouze na druhém stupni).

Ve všech tematických okruzích jsou žáci soustavně vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci.

- V rámci praktických cvičení se žáci seznamují s konkrétními jednoduchými pracovními činnostmi.
- Způsob realizace jednotlivých tematických okruhů závisí na podmínkách, možnostech školy a schopnostech žáků. Učivo celé vzdělávací oblasti je určeno všem žákům, tedy chlapcům i dívkám.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- zvládnutí úkonů souvisejících se sebeobsluhou;
- rozvoji motoriky, získání základních manuálních zručností a vytváření pracovních dovedností a návyků ;

- překonávání obtíží a dokončování pracovních úkolů;
- práci v kolektivu a odpovědnosti za své i společné výsledky práce;
- osvojení dovedností k praktickému užívání a zacházení s předměty denní potřeby, s vhodně zvolenými nástroji, pomůckami a drobným nářadím;
- porozumění zadaným jednoduchým pracovním postupům;
- poznání pracovních činností, které napomáhají k využití volného času;
- dodržování hygienických a bezpečnostních pravidel při práci;

Poznámky:

(Více v RVP ZŠS)

C/ Člověk a zdraví

Vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** učí žáky základním poznatkům a dovednostem souvisejícím se zdravím, které by měli využívat v každodenním životě. Obsah vzdělávací oblasti se realizuje ve vzdělávacích oborech **Výchova ke zdraví** a **Tělesná výchova**, do níž je zahrnuta **Zdravotní tělesná výchova**.

Vzdělávací obor **Výchova ke zdraví** navazuje na obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Poskytuje žákům základní informace o člověku v souvislosti s preventivní ochranou jejich zdraví. Vede je ke zdravému způsobu života a k péči o své zdraví. Žáci si upevňují hygienické, stravovací a pracovní návyky, rozvíjejí sociální a komunikační dovednosti, učí se odmítat škodlivé látky, předcházet úrazům a čelit vlastnímu ohrožení v různých situacích.

Vzdělávací obor **Tělesná výchova** umožňuje žákům využívat vlastní pohybové možnosti. Ve shodě s věkem, postižením a pohybovými možnostmi je vede od spontánního pojetí pohybu, k řízené pohybové aktivitě a vlastní pohybové seberealizaci. Směřuje k eliminování nedostatků v diferenciaci a koordinaci pohybů.

Pro pohybové vzdělávání žáků je důležité nejen rozvíjení pohybových schopností a osvojování pohybových dovedností, ale zároveň i korekce zdravotních oslabení v běžných i specifických formách pohybového učení – v povinné tělesné výchově, případně ve zdravotní tělesné výchově. Korektivní a speciální vyrovnávací cvičení mohou být v hodinách tělesné výchovy preventivně zařazována a využívána u všech žáků nebo jsou využívána pro žáky se zdravotním oslabením místo činností, které jsou kontraindikací jejich oslabení.

Žákům s trvale nebo přechodně změněným zdravotním stavem (III. zdravotní skupina) má škola povinnost současně nabídnout **Zdravotní tělesnou výchovu (ZdrTV)** jako alternativní formu tělesné výchovy, jejímž cílem je odstranění nebo zmírnění zdravotního oslabení žáků. Do ZdrTV jsou žáci zařazováni na doporučení lékaře.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- získávání orientace v základních názorech na zdraví a postupnému uplatňování preventivních činností podporujících zdraví ;
- poznávání a chápání fyziologických, psychických i sociálních změn spojených s dospíváním ;
- dodržování zásad zdravého způsobu života a ochrany zdraví;
- rozpoznávání základních situací ohrožujících tělesné a duševní zdraví vlastní i druhých a k osvojování poznatků, jak jim předcházet ;

- odmítání škodlivých látek neslučitelných se zdravím;
- poznávání vlastních pohybových možností a omezení, rozvíjení a využívání pohybových schopností a dovedností ;
- vnímání prožitků z pohybové činnosti;

Poznámky:

(Více v RVP ZŠS)

DÍL II. VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM A SOUBĚŽNÝM POSTIŽENÍM VÍCE VADAMI

A/ Umění a kultura

Cílové zaměření

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení individuálních schopností při vlastní tvorbě, vnímání a komunikaci;
- napodobování a rozlišování různých nehudebních a hudebních zvuků;
- rozlišování vybraných hudebních nástrojů podle zvuku;
- zvládnutí hry na tělo a jednoduché rytmické nástroje;
- soustředění na poslech krátkých skladeb;
- rozlišování základních barev a jejich používání ve výtvarném vyjádření;
- vyjadřování vlastních zkušeností přiměřenými prostředky a postupy;

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Očekávané výstupy

žák by měl:

- *zvládat správné dýchání, snažit se o správnou intonaci a melodii;*
- *rozlišovat zvuky hudebních nástrojů;*
- *zvládat zpěv jednoduchých písní s doprovodem hudebního nástroje;*
- *doprovodit sebe i spolužáky na jednoduché rytmické hudební nástroje;*
- *zvládat jednoduchá rytmická cvičení a pohyb podle rytmického doprovodu;*
- *soustředit se na poslech relaxační hudby a jednoduché krátké skladby;*

Učivo:

- dechová cvičení, výslovnost, fonační, intonační a melodická cvičení;
- rytmus – vnímání rytmu, posilování rytmu, samostatná rytmizace, rytmizace říkadla, hra na tělo, **Orffův instrumentál (bubínek, tamburína, triangl)**;
- zpěv – jednoduché písně s hudebním doprovodem;
- poslech – říkadla, lidové písně, jednoduché krátké skladby určené dětem, relaxační hudba;
- hudebně pohybová činnost; pohybové hry s říkadly a dětskými popěvkami; pohyb podle rytmického doprovodu, jednoduché tanečky a rytmická cvičení;

Výtvarná výchova

Očekávané výstupy

žák by měl:

- *zvládat základní dovednost pro vlastní tvorbu;*
- *používat na elementární úrovni prostředky a postupy;*
- *vnímat základní vztahy mezi barvami (barevné kontrasty) a tvary;*
- *vyjádřit vlastní vjemy, představy a pocity;*
- *uplatňovat vlastní fantazii a představivost při výtvarných činnostech;*

Učivo:

- základní dovednosti pro práci v ploše a prostoru;
- uplatnění vlastního těla; manipulace s objekty;
- ba různými nástroji; malba na různorodý materiál;
- prostorová tvorba a modelování (papír, textilie, stavebnice, hlína, modelovací hmoty);
- využití různorodých tradičních i netradičních materiálů a jejich kombinací;
- vyjádření vlastních vjemů, zkušeností, fantazijních představ, pocitů a emocí vybranými prostředky a postupy;
- netradiční výtvarné techniky;

Poznámky:

(Více v RVP ZŠS)

B/Člověk a zdraví

Vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** učí žáky základním poznatkům, které mohou využívat v každodenním životě. Respektuje celistvost osobnosti žáků, rovnoměrně rozvíjí fyzické i psychické schopnosti, pohybové dovednosti i sociální adaptaci. Umožňuje jim rozvíjení zdravotních předpokladů pohybových možností. K osvojení potřebných dovedností a návyků je třeba využívat vhodné motivace a činnosti, které posilují zájem žáků.

Vzdělávací obsah oblasti Člověk a zdraví prolíná do ostatních vzdělávacích oblastí, které jej doplňují, rozšiřují a využívají.

• Obsah vzdělávací oblasti se realizuje ve vzdělávacích oborech **Pohybová výchova**, **Zdravotní tělesná výchova** nebo **Rehabilitační tělesná výchova**.

• Vzdělávací obor **Pohybová výchova** je zaměřen na zvládnutí základních pohybových dovedností a rozvíjení pohybové kultury. Prostřednictvím pohybových aktivit přispívá ke zmírnění důsledků zdravotního postižení žáků, rozvoji řeči, pomáhá k odreagování napětí, překonávání únavy, zlepšování nálady a podílí se na koncentraci pozornosti. Pohybová činnost tvoří základ rozvoje psychických procesů.

Pro pohybové vzdělávání žáků je důležité nejen rozvíjení pohybových dovedností, spontánních i cíleně zaměřených pohybových aktivit, ale zároveň i korekce zdravotních oslabení. Vzdělávací obor **Zdravotní tělesná výchova** aktivně rozvíjí hybnost žáků, správné držení těla a zvyšuje tělesnou zdatnost. Zaměření musí odpovídat jejich fyzickým, psychickým a zdravotním možnostem, zdravotnímu stavu a specifice postižení.

U žáků s těžkým mentálním postižením, u kterých je vzhledem k závažnosti postižení výrazně omezená hybnost, se zařazuje jako alternativa ke Zdravotní tělesné výchově **Rehabilitační**

tělesná výchova. Jejím úkolem je *prostřednictvím pohybových aktivit přispívat k rozvíjení hybnosti žáků s nejtěžším postižením a tím současně rozvíjet i jejich rozumové schopnosti a zmírňovat důsledky mentálního postižení.*

Výuka je zařazena po konzultaci a pod supervizí odborného lékaře a může ji provádět pracovník se speciální kvalifikací (fyzioterapeut, speciální pedagog se somapedickou kvalifikací s rehabilitačním zaměřením).

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- uplatňování preventivních činností podporujících zdraví ;
- dodržování zdravého způsobu života a ochrany zdraví, péči o své zdraví a snaze o jeho zlepšení a posílení;
- zvýšení koncentrace pozornosti, odreagování napětí a překonávání únavy, fyzickému i psychickému uvolnění;
- rozvíjení aktivní hybnosti a využívání pohybových schopností a dovedností;
- poznávání vlastních fyzických a zdravotních předpokladů pohybových možností a omezení ;
- odstraňování mimovolných pohybů a stimulaci jednotlivých svalových skupin;
- vnímání prožitků z pohybové činnosti;

REHABILITAČNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA

Rehabilitační tělesná výchova se zařazuje jako alternativní forma zdravotní tělesné výchovy pro žáky s nejtěžšími formami mentálního postižení, u nichž je snížena schopnost spontánního pohybu. Zaměření musí odpovídat psychickým možnostem jednotlivých žáků, jejich zdravotnímu stavu a specifice postižení.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Očekávané výstupy

žák by měl:

- ***získat kladný vztah k motorickému cvičení a pohybovým aktivitám;***
- ***rozvíjet motoriku a koordinaci poloh;***
- ***zvládat podle pokynu přípravu na pohybovou činnost;***
- ***reagovat na pokyny k dané pohybové činnosti;***
- ***snažit se o samostatný pohyb;***

Poznámky:

(Více v RVP ZŠS)

C/ ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a svět práce** je jednou ze stěžejních vzdělávacích oblastí také v základním vzdělávání žáků s nejtěžším mentálním postižením. Zahrnuje pracovní činnosti, které vedou žáky k získání základních pracovních dovedností a návyků. Cíleně se zaměřuje na rozvíjení motorických schopností a dovedností, základních hygienických návyků a činností v oblasti sebeobsluhy a systematicky je ovlivňuje. Současně dochází i k rozvíjení komunikativních dovedností při verbalizaci prováděných činností.

Vzdělávací oblast je realizována ve vzdělávacím oboru **Pracovní výchova** v průběhu celého základního vzdělávání od prvního do desátého ročníku. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Člověk a svět práce je rozdělen na tematické okruhy:

- *Sebeobsluha*
- *Práce s drobným materiálem*
- *Práce montážní a demontážní*
- *Pěstitelské práce*
- *Práce v domácnosti*

Ve všech tematických okruzích jsou žáci soustavně vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci.

Způsob realizace jednotlivých tematických okruhů závisí na podmínkách a možnostech školy a na schopnostech jednotlivých žáků. Učivo celé vzdělávací oblasti je určeno všem žákům, tedy chlapcům i dívkám.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k :

- získání základních hygienických a sebeobslužných návyků;
- rozvoji motoriky, získání základních manuálních zručností a pracovních dovedností;
- vnímání radostných prožitků z pracovních činností, které pomáhají seberealizaci;
- osvojení dovedností při používání a zacházení s pomůckami a drobným nářadím;
- získání schopností obsluhovat základní domácí spotřebiče;
- porozumění jednoduchým pracovním postupům;
- poznání pracovních činností, které napomáhají vytváření možných zálib;
- dodržování hygienických a bezpečnostních pravidel při práci;

Poznámky:

(Více v RVP ZŠS)

Zdroje:

FRIEDMANN, Z., Specifika profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich pracovní uplatnění. Professional Orientation of Pupils with Special Educational Needs and their Job Opportunities. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 232 s. ISBN 978-80-210-6091-3.

VALENTA, M., PETRÁŠ, P. a kolektiv, Metodika práce se žákem s mentálním postižením. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3311-0.

Zíkl, P., Srovnání motorických dovedností žáků ZŠ praktických, in Speciální pedagogika : časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky Praha : Univerzita Karlova, 1990- Roč. 23, č. 4 (2013), s. 279-294

VALENTA, Milan, MÜLLER, Oldřich. Psychopedie : teoretické základy a metodika . 2. vyd. Praha : Parta, 2004. 440 s. [ISBN 80-7320-063-5](#).

RVP ZV (2021). Dostupné online:

<https://www.msmt.cz/search.php?s%5Bsort%5D=date&query=RVP+ZV>

RVP ZŠS (2021). Dostupné online:

<https://www.msmt.cz/search.php?s%5Bsort%5D=date&query=RVP+ZV>

